

Návrh

na přechodné vytvoření podmínek pro dřívější odchod do důchodu zaměstnanců vykonávajících náročná povolání v průběžně financovaném důchodovém pojištění

Vláda na svém jednání dne 31. srpna 2018 „pověřila ministryni práce a sociálních věcí Michaelu Marksovou a místopředsedu vlády a ministra financí Andreje Babiše navrhnout do konce září podobu důchodového zvýhodnění pro pracovníky náročných povolání“. Toto řešení by mělo být financováno z prostředků zaměstnavatelů, kteří uvedené zaměstnance zaměstnávají a mělo by být hledáno především v úpravě podmínek soukromého doplňkového penzijního spoření (III. pilíř).

Zaměstnanci i zaměstnavatelé vnímají potřebu zavedení dřívějšího odchodu do důchodu pro uvedené zaměstnance v takové potřebě, aby ji bylo možné využívat v krátké době při realizaci organizačních změn. Proto logicky očekávají, že řešení, které zajistí možnost dřívějšího odchodu pro zaměstnance vykonávající namáhavé, popř. rizikové práce, bude hledáno (a nalezeno) především v I. pilíři, protože potřeba předčasných odchodů do starobního důchodu se týká zaměstnanců, kteří by měli odejít do důchodu již dnes a v dalších letech.

Po přechodnou dobu (15, popř. 20 let), než by byly vytvořeny podmínky pro využití předdůchodů z doplňkového penzijního spoření k zabezpečení důchodového příjmu pro zaměstnance zařazené v kategorii rizika č. 3 a 4, je zapotřebí zajistit srovnatelné důchodové právo uvedeným zaměstnancům v důchodovém pojištění podle následujících zásad:

1. Umožnit dřívější odchod do důchodu nejvýše o 5 let před dosažením zákonem stanoveného věku pro odchod do starobního důchodu bez snížení výše důchodu zaměstnancům vykonávajícím práce zařazené v kategorii rizika č. 3 a 4 po dlouhou dobu (nejméně 10 let v období do roku 2020, nejméně 15 let v období do roku 2025 a nejméně 15 let v období do roku 2030).
2. Uvedené opatření zavést na dobu 15 (20 let) od dne účinnosti příslušné právní úpravy.
3. Zvýšit pojistné zaměstnavatele na sociální pojištění za zaměstnance zařazené v kategorii rizika č. 3 a 4 ve výši stanovené zákonem (např. o 2, 3, popř. 4 % vyměřovacího základu pro účely důchodového pojištění), které by sloužily k financování nákladů spojených s dřívějším odchodem zaměstnance do starobního důchodu (uvedené parametry lze modifikovat na základě variantně nastavených podmínek práva na předčasný odchod do důchodu).

Odůvodnění:

Soukromý důchodový systém založený na příspěvkově definovaných dávkách, jakým je český III. pilíř v jeho obou dále uvedených podobách umožňuje zajistit dřívější odchody do důchodu reálně pouze za předpokladu, že dotčený zaměstnanec je již po řadu let jeho účastníkem (systém je dobrovolný), že mu zaměstnavatel po řadu let poskytoval pro tyto účely příspěvek ve větší výši (i zde je vše dobrovolné pro zaměstnavatele), a že zaměstnanec nevybere všechny (převážně své) úspory jednorázově a bude je ochoten použít na financování tzv. předdůchodu, který byl zaveden v souvislosti s tzv. Drábkovou důchodovou reformou před několika lety, a jehož cílem je vyhnout se tvrdé pojistné matematické sankci (výraznému snížení výše důchodu) při předčasném odchodu do starobního důchodu z průběžného důchodového pojištění.

Právě zde je nejožehavější bod řešení, pokud by předčasný odchod do starobního důchodu mělo být zabezpečen výlučně prostřednictvím třetího pilíře. Jeho ústřední myšlenkou je, že si předčasný odchod do důchodu zaplatí dotyčný zaměstnanec sám na úkor svého doplňkového důchodového příjmu, který mu měl podle svého původního poslání zvýšit („nadlepšovat“) jeho starobní důchod z průběžného důchodového pojištění, jehož výše pro budoucí generace bude zvolna klesat.

Z diskuse probíhající v rámci Pracovního týmu č. 1 Odborné komise pro důchodovou reformu, který se zabývá náměty na rozvoj III. pilíře, který představují v současné době dvě součásti, a to v transformovaném fondu „zakonzervované“ penzijní připojištění se státním příspěvkem a nové doplňkové penzijní spoření, vyplývá, že řešení požadované vládou bude nutno hledat v kombinaci opatření (změn) provedených jak v prvním, tak ve třetím pilíři.

Vláda již nemá k dispozici systém posuzování požadavků na zařazení zaměstnání do preferovaných pracovních kategorií, který existoval do konce roku 1993 a byl založen na soustavě resortních expertních skupin posuzujících jednotlivé žádosti, řízených z úrovně federálního ministerstva práce a sociálních věcí, který umožňoval porovnávat zevrubně a srovnatelně pracovní podmínky a zdravotní dopady jednotlivých profesí. Nebylo by proto snadné získávat rychle relevantní odborné informace, které by umožňovaly jednotlivé požadavky vyhodnocovat v souvislostech, které by vyloučily zásadně chybné závěry.

V současném právním systému České republiky existuje pouze jediné právně zakotvené kritérium, které odráží působení faktorů, na jejichž základě byly v minulosti přiznávány i preferované pracovní kategorie. Tímto kritériem je zařazování prací do čtyř kategorií rizik pro účely bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Probíhající diskuze ukazují, že toto kritérium sledovanému cíli vyhovuje.

V nejrizikovějších kategoriích (3. a 4.) jsou zařazeni zaměstnanci, kteří skutečně vykonávají práce, u nichž lze předpokládat (relevantní studie pro všechny tyto práce neexistují) kratší věk dožití. Výhodou rovněž je, že toto zařazení jednotlivých prací již je u všech zaměstnavatelů provedeno, a že případná kontrolní činnost by se mohla zaměřit pouze na změny provedené po účinnosti zákonné úpravy, která by zavedla využití uvedeného kritéria pro důchodové účely.

Proto je logickým námětem využít kritérium zařazování prací do čtyř kategorií rizik pro účely bezpečnosti a ochrany zdraví při práci k určení okruhu zaměstnanců s dřívějším odchodem do důchodu zaměstnanců vykonávajících namáhavá a riziková zaměstnání. Protože zařazení je povinen zaměstnavatel již dnes provést, bylo by tak již ke dni účinnosti příslušné právní úpravy zřejmé, na koho se tato úprava vztahuje.

Výhodou navrženého řešení je poměrně malá náročnost z pohledu systémových změn, legislativních prací i administrativních nákladů. Finanční dopady lze odhadnout při stanovení konkrétních parametrů navrhovaného řešení.

V Praze dne 21. září 2016
Zpracoval: JUDr. Samek